

2014

Beraadgroep Samenlevingsvragen

Raad van Kerken

Jaarverslag 2014

juni 2015

Woord vooraf

De naam “Beraadgroep Samenlevingsvragen” laat meteen zien hoe groot het terrein is waarmee de beraadgroep zich in principe bezig zou kunnen houden. Vele complexe problemen doen zich voor in de samenleving, dichtbij en verder weg: de organisatie van de zorg, de vluchtelingenproblematiek, de werkloosheid, radicalisering, ... Teveel om te noemen en teveel om te behandelen. Dat is een van de redenen dat taak en werkwijze van de Beraadgroep in 2014 voortdurend punt van aandacht was, en onderwerp van gesprek in de Beraadgroep zelf.

De beraadgroep moet met beperkte tijd en middelen haar werk doen. Daarbij krijgen adviesaanvragen vanuit het moderamen van de Raad van Kerken voorrang. Daarnaast is er een zekere ruimte om ook ongevraagde adviezen te schrijven. In 2014 zijn op die manier weer verschillende adviezen aan het Moderamen van de Raad van Kerken verstrekt, die goed ontvangen zijn. Het verheugt ons dat wij als Beraadgroep een bijdrage kunnen leveren aan het werk van de Raad van Kerken.

Voor het geven van adviezen maakt de Beraadgroep gebruik van deskundigen uit eigen kring, maar ook van mensen van buiten die bereid zijn hun deskundigheid ter beschikking te stellen. Hun zijn wij grote dank verschuldigd.

Dirk Gudde

Voorzitter Beraadgroep Samenlevingsvragen

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Samenstelling.....	5
3. Verslag activiteiten van de Beraadgroep Samenlevingsvragen.....	6
a. Advisering.....	6
b. van Werkgroepen naar Taakgroepen	7
c. Vergaderingen.....	8
d. Conferenties	8
e. Publiciteit	9
f. Bijgewoonde bijeenkomsten	9

1. Inleiding

De Beraadgroep Samenlevingsvragen is een van de drie beraadgroepen van de Raad van Kerken in Nederland. In de beraadgroepen houden deskundigen uit de verschillende aangesloten kerken zich bezig met beraad, bezinning en studie in oecumenisch verband. De drie beraadgroepen zijn voor de Raad van Kerken 'oecumenische denktanks' waar nieuwe onderwerpen ontdekt kunnen worden, een oecumenische visie ontwikkeld kan worden en deskundigen uit verschillende kerken elkaar ontmoeten en hun ervaringen en deskundigheid delen, en waar desgewenst ook concrete plannen uitgewerkt en uitgevoerd kunnen worden. De beraadgroepen dienen de Raad van Kerken gevraagd en ongevraagd van advies.

De Beraadgroep Samenlevingsvragen is ingesteld om gestalte te geven aan de profetische en diaconale taak van de Kerk. Deze missie en het bestaansrecht van de Beraadgroep Samenlevingsvragen zijn vastgelegd in het Beleidsplan 2007-2010 van de Raad van Kerken en opnieuw bevestigd in het Beleidsplan 2012-2016 van de Raad van Kerken.

In de zomer van 2009 zijn de eerste leden van de Beraadgroep Samenlevingsvragen door de Raad van Kerken benoemd. Tijdens de vergadering van 9 juni 2010 ging de Beraadgroep Samenlevingsvragen formeel van start. Het jaar 2011 was het eerste volledige jaar van functioneren.

In 2011 is een startnotitie opgesteld, die heeft geresulteerd in een Beleidsplan 2011-2015 waarin de Beraadgroep Samenlevingsvragen haar missie, visie, ambities en doelstellingen voor de jaren 2011-2015 heeft uitgewerkt. De visie van de Beraadgroep Samenlevingsvragen is om, vanuit Bijbelse inspiratie, sociaal denken uit de kerkelijke en oecumenische geschiedenis en actualiseringen daarvan, een aanzet te geven tot het formuleren van nieuwe antwoorden op problemen en vragen aan het begin van de eenentwintigste eeuw. In de vergadering van 22 augustus 2012 is dit beleidsplan geactualiseerd.

Het werkkterrein van de Beraadgroep Samenlevingsvragen is breed. Om de gestelde doelstellingen te kunnen realiseren zijn oorspronkelijk werkgroepen ingesteld en is voor een inperking van het uitgebreide werkveld gekozen met een indeling die is ontleend aan de vierslag die ter voorbereiding van de Internationale Oecumenische Vredesconvocatie van mei 2011 in Kingston is gemaakt: 'vrede in de gemeenschap', 'vrede met de aarde', 'vrede in economische relaties' en 'vrede onder de volkeren'.

In deze werkwijze van tamelijk permanente werkgroepen is in de loop van 2013 gaandeweg een verandering opgetreden. In de loop van 2014 heeft deze veranderde werkwijze zich verder uitgekristalliseerd. Een en ander wordt toegelicht op pagina's 7 en 8.

2. Samenstelling

De Beraadgroep Samenlevingsvragen heeft in 2014 in de volgende samenstelling vergaderd:

Prof. Dr. J.J. Graafland (Johan), afgetreden per 11 juni , Protestantse Kerk in Nederland

Drs. D.A.C.A. Gudde (Dirk), voorzitter , Rooms-Katholieke Kerk

Drs. J.J. Hasselaar (Jan Jorrit), Oud-Katholieke Kerk

Dr. T. Hoekstra (Trinus), secretaris, Protestantse Kerk in Nederland

Drs. K. van der Kamp (Klaas), algemeen secretaris Raad van Kerken, Protestantse Kerk in Nederland

Prof. Dr. G.C. Molenkamp (George), Rooms-Katholieke Kerk

Drs. W. Nusselder (Wim), Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)

Drs. J. de Rie (Hans), Oud-Katholieke Kerk

Prof. Dr. N.J. Schrijver (Nico), Protestantse Kerk in Nederland

Majoor A. van de Venis (Arend), Leger des Heils

Dr. A.L.H.M. van Wieringen pr. (Archibald), Rooms-Katholieke Kerk

Dr. M.E. Witte-Rang (Greetje), vicevoorzitter, Basis Beweging Nederland

3. Verslag activiteiten van de Beraadgroep Samenlevingsvragen

a. Advisering

Gevraagde adviezen

Adviezen: euthanasiedebat; christenvervolgning

In de loop van het jaar 2014 is de Beraadgroep Samenlevingsvragen tweemaal door het Moderamen van de Raad van Kerken om advies gevraagd. Daarnaast heeft de Beraadgroep gewerkt aan een ongevraagd advies dat in 2014 nog niet tot een afronding is gekomen.

Een eerste adviesvraag betrof de vraag van het Moderamen, in het najaar van 2013 de Beraadgroep voorgelegd, hoe op een zinnige wijze aandacht besteed zou kunnen worden aan het actuele euthanasiedebat. In de eerste beantwoording van deze vraag werd vanuit de Beraadgroep Samenlevingsvragen opgemerkt dat het opvallend is dat de discussie in de richting gaat van 'een recht op euthanasie'. Vanuit de Beraadgroep Samenlevingsvragen werd dan ook het advies gegeven om aandacht te geven aan de meer fundamentele vraag wat er aan de hand is dat euthanasie als recht wordt opgeëist? Een zinnige wijze om aandacht te geven aan deze thematiek zou volgens de Beraadgroep Samenlevingsvragen kunnen zijn om een bijeenkomst te organiseren waarop deze en mogelijk andere vragen verkend worden. De bijeenkomst zou er op deze wijze op gericht kunnen zijn om vragen en ontwikkelingen in kaart te brengen. In een publicatie naar aanleiding van een dergelijke bijeenkomst zou het er in de verslaglegging om kunnen gaan meer zicht te bieden op deze vragen en ontwikkelingen. De doelgroep zou kunnen bestaan uit hulpverleners, geestelijk verzorgers en predikanten.

In de voortgaande communicatie met het Moderamen was de reactie van het Moderamen op deze insteek om vóór het organiseren van een dergelijke bijeenkomst eerst enige reflectie te plegen op de achtergrond van de thematiek. In aansluiting op deze reactie is vanuit de Beraadgroep een gesprek over het onderwerp georganiseerd met Theo Boer, universitair docent ethiek aan de PThU. Van het gesprek heeft de Beraadgroep het Moderamen een verslag doen toekomen met het advies om de Beraadgroep een taakgroep euthanasie in te laten stellen en deze taakgroep de opdracht te geven om verkennende rondetafelgesprekken te organiseren met mensen uit de genoemde doelgroep. Over het vervolg van dergelijke rondetafelgesprekken, met een mogelijke publicatie en studiedag, zal op grond van een verslag van de rondetafelgesprekken verder gesproken met het Moderamen.

In de taakgroep hebben zitting: Dirk Gudde, George Molenkamp en Hans de Rie (sinds medio 2015).

Een tweede adviesvraag, oorspronkelijk gedateerd december 2013, betrof de vraag hoe het onderwerp christenvervolgning op een vruchtbare manier aan de orde gesteld zou kunnen worden zonder doublures met andere initiatieven. De vraag staat in verband met de Syrië-kwestie en de bredere thematiek van de positie van christenen in het Midden Oosten. Deze adviesvraag leidde in 2014 tot een tweeledig antwoord. In verband met de Syrië-kwestie en de genoemde bredere thematiek deed de Beraadgroep het Moderamen in het voorjaar van 2014 ter informatie een 'Korte notitie over het internationale beleid ten aanzien van Syrië en geloofsvervolgingen' toekomen.

Vervolgens heeft de Beraadgroep op 16-9-14 het Moderamen een advies inzake Christenvervolgning doen toekomen. In het advies wordt Christenvervolgning in samenhang gezien met vervolgingen van

andere religieuze of levensbeschouwelijke groepen en mensenrechtenschendingen. Het advies is positief ontvangen door het Moderamen.

Ongevraagde adviezen

Advies inzake kerken en werkloosheid

Vanuit de Beraadgroep heeft Trinus Hoekstra het idee gelanceerd om vanuit de Beraadgroep een ongevraagd advies aan het Moderamen te formuleren inzake werkloosheid. Als reden voor het advies geeft hij dat de werkloosheid naar verwachting de komende jaren hoog blijft en veel lokale kerken met de thematiek geconfronteerd worden. In de loop van 2014 is dit onderwerp verschillende keren besproken in de Beraadgroep en van verschillende kanten belicht: van herverdeling van arbeid tot de specifiek kerkeigen insteek op de thematiek. In de vergadering van 12 december is in de Beraadgroep, met het oog op een deskundige oriëntatie op de thematiek en op de mogelijke aard van een advies, een gesprek gevoerd met Paul de Beer, bijzonder hoogleraar arbeidsmarktverhoudingen. In 2015 wordt het werken aan dit advies en de communicatie erover met het Moderamen voortgezet.

b. Van Werkgroepen naar Taakgroepen

De werkwijze van tamelijk permanente, aan themavelden gelieerde werkgroepen, heeft zich in de loop van het jaar verlegd naar taakgroepen, die naar aanleiding van een door de Beraadgroep Samenlevingsvragen opgepakte thematiek (gelieerd aan een adviesvraag van het Moderamen of anderszins in de Beraadgroep met het oog op een ongevraagd advies aan het Moderamen aan de orde gekomen) door de Beraadgroep Samenlevingsvragen ingesteld kunnen worden. De werkgroepen die nog actief waren in 2013 (de werkgroep *Geloof en Economische crisis*; de werkgroep *Jongeren en keuzestress*; de werkgroep *Vrede, Mensenrechten en Ontwikkelingssamenwerking*; en de werkgroep *Zorg*) zijn in 2014 opgeheven. Bij twee werkgroepen is bij de afronding van hun activiteiten sprake geweest van een evaluatie van hun activiteiten. De werkgroep *Jongeren keuzestress* is in de loop van 2013 onbemenst geraakt en daardoor stil komen te liggen. De werkgroep *Vrede, Mensenrechten en Ontwikkelingssamenwerking* is opgeheven na het voltooien van het advies inzake christenvervolgung. De werkgroep *'Ecologische Duurzaamheid'* neemt onder de werkgroepen een bijzondere positie in. Deze valt direct onder het Moderamen van de Raad. De Beraadgroep Samenlevingsvragen functioneert voor deze projectgroep als een klankbordgroep. De opdracht van de werkgroep is om, vanuit een christelijke spiritualiteit en traditie, verdieping aan te brengen bij ecologische thema's. De ambitie van de werkgroep is om ieder jaar een event met uitstraling te organiseren. Jan Jorrit Hasselaar was vanuit de werkgroep Ecologische duurzaamheid betrokken bij de organisatie van de 'Round Table' *Our Daily Bread*. Tijdens deze bijeenkomst die gehouden is op 24 april heeft de Patriarch van Constantinopel de Quasimodolezing uitgesproken.

Bij de opheffing van de werkgroepen heeft de agendacommissie bepaald om de *aandachtsvelden* uit het beleidsplan te handhaven ten einde een raster te hebben waar binnen onderwerpen op het spoor gekomen kunnen worden. Tijdens vergaderingen van de Beraadgroep zijn in 2014 een aantal deze *aandachtsvelden* geagendeerd worden en zijn leden van tevoren gevraagd om in de vergadering een beknopt overzicht van ontwikkelingen op het aandachtsveld te schetsen. De aandachtsvelden zijn:

1. Vrede in de gemeenschap (vragen op het terrein van zorg en sociale

- zekerheid);
- 2.Vrede met de aarde (het terrein van de werkgroep Ecologische Duurzaamheid);
- 3.Vrede in de economische verhoudingen (vragen op het terrein van de economie);
- 4.Vrede onder de volken (vragen op het terrein van internationale verhoudingen).

In de loop van 2014 zijn de aandachtsvelden 2 en 3 aan de orde gekomen.

Op het terrein van samenlevingsvragen is er bij de Raad van Kerken ook de werkgroep Vluchtelingen.

Met deze werkgroep onderhoudt de Beraadgroep contact middels overleg tussen de voorzitters en het uitwisselen van verslagen.

c. Vergaderingen

In 2014 werd zesmaal plenair vergaderd: 12 februari, 9 april, 11 juni, 3 september, 22 oktober en 10 december.

d. Conferenties

Trinus Hoekstra heeft vanuit de Beraadgroep namens de Raad van Kerken meegewerkt aan de organisatie van de 17^e Conferentie van Kerken, Vakbonden en Humanistische organisaties, de zogenaamde KHV Conferentie. Deze conferentie stond in het teken van het thema 'Weg uit de crisis' en vond plaats op 30 januari in het kantoor van de FNV te Amsterdam.

Na een welkom door Ton Heerts, voorzitter van de FNV, die kort inging op de lange traditie van KHV Conferenties, nam historicus en theoloog Theo Salemink het woord en stelde de morele uitdagingen van de economische crisis aan de orde stelde. De grote bibliotheek van de religieuze tradities bieden volgens Salemink bouwstenen voor een nieuw welvaartsbegrip dat de weg kan wijzen uit de economische crisis vandaan. Bouwstenen die een leidraad bieden voor een ecologisch en sociaal duurzaam samenleven op onze kwetsbare planeet.

De hoogleraar economie en senator voor de PvdA Esther-Mirjam Sent reikte uit de economie lessen aan waarmee een weg uit de crisis gevonden kan worden. De economie heeft volgens haar meer te bieden dan de huidige dominantie van de financiële economie suggereert. Vanuit een meer sociale economie is er oog voor de verbreding van het welvaartsbegrip. Naast *profit*, het domein van de financieel-economische waarden, zijn *people* en *planet*, respectievelijk de domeinen van sociale en ecologische waarden, van fundamenteel belang.

Vanuit de Kerken gaf Karin van den Broeke, preses van de synode van de Protestantse Kerk in Nederland, een reactie. Volgens haar ligt er voor kerken een belangrijke taak weggelegd om naast allerlei praktische initiatieven, die er in de crisis door tal van lokale kerken worden ontplooid in betrokkenheid bij noodhulp, schuldhulpverlening, voedselbanken en begeleiding van werklozen, ook religieuze en ethische argumenten aan te dragen voor een breder welvaartsbegrip.

Ton Heerts sloot de conferentie af met te wijzen op de urgentie van de actualiteit met de hoge werkloosheid, de toename van flexibel werk en de groeiende sociale onzekerheid. Tot slot wees hij op het belang, nu het sociale beleid steeds meer lokaal gaat, om als ledenbewegingen op lokaal vlak meer te gaan samenwerken.

e. Publiciteit

Rond de totstandkoming van beleid en de uitgevoerde activiteiten werd verschillende malen gepubliceerd op de website en in de Bulletins van de Raad. Op de website van de Raad bestaat ook een aparte rubriek voor de Beraadgroep Samenlevingsvragen . Daarnaast werk het jaarverslag over 2013 gepubliceerd.

f. Bijgewoonde bijeenkomsten

In 2014 woonden afwisselend de voorzitter Dirk Gudde als voorzitter en de vicevoorzitter Greetje Witte-Rang de plenaire vergaderingen van de Raad van Kerken bij.

Vanuit de Beraadgroep Samenlevingsvragen werd namens de Raad van Kerken of namens de Beraadgroep deelgenomen aan de volgende bijeenkomsten:

30 januari	De 17 ^e KHV Conferentie van Kerken (Dirk Gudde en Trinus Hoekstra);
11 april	'De Nieuwe Poort' te Amsterdam, presentatie van het boek 'Raven' van Klaas van der Kamp (Dirk Gudde en Greetje Witte-Rang);
26 april	'Round Table' <i>Our Daily Bread</i> (Johan Graafland, Jan Jorrit Hasselaar en George Molenkamp);
16 mei	Afscheidsbijeenkomst van Landelijk Bureau DISK en de Arme Kant van Nederland/EVA in de Bergkerk te Amersfoort (Trinus Hoekstra, Klaas van der Kamp en Greetje Witte Rang);
20 mei	Ontmoeting van secretarissen van Raden van Kerken in Europa te Egmond aan Zee (Klaas van der Kamp, met inbreng van George Molenkamp en Trinus Hoekstra);
27 augustus	'De verlegenheid van religies', bijeenkomst georganiseerd door het Cairo-overleg (Klaas van der Kamp, Greetje Witte-Rang);
28 augustus	Conferentie van het Christelijk Sociaal Congres in het teken van de thematiek van de participatiesamenleving (Trinus Hoekstra);
4 november	Versnellingskamersessie georganiseerd door het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid rond de combinatie van arbeid en zorg (Trinus Hoekstra);
11 november	Ontmoeting vanuit de Raad van Kerken met VNO-NCW naar aanleiding van de publicatie 'Geloof en economie en het perspectief op de economische crisis' (Johan Graafland, Dirk Gudde en Klaas van der Kamp);
14 november	Het Symposium <i>Vijftig jaar Lumen Gentium – Vijftig jaar Permanent Diaconaat</i> (Trinus Hoekstra en Archibald van Wieringen).